

Маріупольський
державний
університет

**ІННОВАЦІЇ
В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ:
ТЕОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, ШЛЯХИ ЗАГРОВАДЖЕННЯ У
ПРАКТИКУ**

**Збірник матеріалів
III Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Київ - 2024

Інновації в дошкільній освіті: теорія, перспективи, шляхи запровадження у практику: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року / за заг. ред. Ю.О.Демидова. Маріуполь: МДУ, 2024. 207 с.

Редакційна колегія:

- Голова** – Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;
- Заступник голови** – Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;
- Члени оргкомітету:**
- Юлія ДЕМИДОВА, завідувач кафедри дошкільної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент;
 - Катерина КРУТІЙ, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;
 - Ольга ФУНТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти;
 - Світлана МАКАРЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;
 - Оксана ПОПОВСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти;
 - Вікторія ЯЙЛЕНКО, старший викладач кафедри дошкільної освіти;
 - Ірина ДЕСНОВА, в. о. завідувача кафедри практичної психології, кандидат педагогічних наук, доцент;
 - Оксана ГОЛЮК, завідувач кафедри педагогіки та освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 10 від 28 березня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра дошкільної освіти МДУ, 2024

Власенко М.П.

здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
освітня програма «Практична психологія»

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Блашкова О.М.

к. пед. наук, доцентка,

доцентка кафедри практичної психології

Маріупольський державний університет, м. Київ

СЕПАРАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Складовою життя дорослої людини є її відповідальність перед батьками, виконання обов'язку турботи про них та підтримки. Така поведінка є природньо і формується лише у гармонійних дитячо-батьківських взаєминах.

Тобто, сепарація починається з того, щоб визнати всі дитячі емоції, які ми тягаємо із собою, навіть якщо намагаємося приховувати або засуджувати себе за них. Якись давні образи, «нераціональне» бажання змінити батьків або домогтися від них «потрібного виду любові», на який вони навряд чи здатні. Усе це потрібно розібрати і поступово витягти на світло. Сепарація починається не з того, щоб «взяти себе в руки і стати дорослим вже нарешті», а з того, щоб визнати збитки і оцінити масштаби незадоволених потреб, а потім випустити з себе усі накопичені негативні почуття.

З точки зору теорії прив'язаності Джона Боулбі, мати виступає як перший об'єкт прив'язаності для дитини, і їхні стосунки формують основу для подальших емоційних зв'язків та розвитку особистості [3, с. 133–145].

Як зазначає, Н. Власова, поняття «сепарації» потрібно розглядати як процес психологічного та емоційного відділення дитини від матері, яке бере свій початок ще в ранньому дитинстві і триває упродовж усього життя. Така подія не відбувається одномоментно а є багатоетапною, оскільки характеризується поступовим розвитком автономії та самостійності дитини. Психологічний аспект сепарації полягає у формуванні у зростаючої особистості власної Я-концепції, в усвідомленні себе як окремої особистості, відмінної від матері. Це дає можливість прийняттю самостійних рішень та вмінню нести відповідальності за свої дії та вчинки [1, с. 78–89].

Становлення особистості передбачає розвиток здатності дитини до емоційної регуляції та навичок самозаспокоєння. Дитина поступово вчиться самоконтролю аби впоратися із фрустрацією та тривогою, керувати емоційним напруженням та оволодіває здатністю вирішувати посильні конфліктні ситуації.

На думку Н. Власової, власне процес сепарації варто розділити на кілька основних етапів, які складаються з різних аспектів психологічного та емоційного розвитку дитини, а саме:

- Симбіоз (0-1 рік) - у перший рік життя дитина та мати перебувають у стані злиття, коли їхні потреби та емоції не розділені. Дитина почуває себе практично нероздільною частиною матері, і це є необхідним етапом розвитку, що забезпечує фізичну та емоційну безпеку немовляти.

- Диференціація (1-3 роки) – коли дитина починає усвідомлювати себе як окрему особистість. Проте, на цьому етапі можуть спостерігатися протести, негативізм та сепараційна тривога, адже дитина намагається «вирішити» суперечливість між потребою до самостійності та бажанням залишатися близько до матері.

- На етапі практики самостійності (3-6 років) дитина вчиться самостійно одягатися, їсти та задовольняти власні фізіологічні потреби; поступово навчається досліджувати навколишній світ без постійної допомоги дорослих, що сприяє подальшому розвитку самостійності та незалежності.

- Емоційна незалежність (6-12 років) - у дитини розвивається здатність до емоційної регуляції та самозаспокоєння, стає більш самостійною у прийнятті рішень та несе відповідальність за свої дії; формуються навички соціальної взаємодії та емоційного контролю.

- Індивідуалізація (підлітковий вік та раннє доросле життя) - етап формування власної системи цінностей, переконань та життєвих цілей, відбувається становлення ідентичності та розуміння того, хто я є [2, с. 76-82].

Опираючись, на зазначені етапи становлення особистості під час процесу сепарації, який запропоновано Н. Власенко, варто зауважити, що до факторів, які значуще впливають на нього, включають стиль сімейного виховання, емоційну доступність матері та батька, темперамент дитини та наявність або відсутність стресових факторів, власне стосунки із батьками та стиль комунікації у родині.

Адже саме атмосфера у сім'ї, в якій зростає дитина має неабиякий вплив на її здатність до сепарації. Ускладнення сепарації може виникнути в разі нерозірваних, симбіотичних стосунків, коли мати і дитина залишаються надмірно залежними одна від одної, наявної гіперопіки з боку матері, емоційної нестабільності матері або відсутності підтримки з боку сім'ї та оточення.

Значення успішної сепарації для людини загалом, є колосальним. Оскільки мова йде про розвиток відповідальної за своє життя і діяльність, здорової та самостійної особистості. «Вільна» від батьків особистість має можливість будувати власне життя та сімейні стосунки, народжувати і виховувати власних дітей, у майбутньому «відпускаючи» їх у власне доросле життя.

На думку Дж. Мітчелл, успішна сепарація дитини від матері залежить від кількох ключових факторів. Перший фактор - це якість материнської турботи. Мати, яка є емоційно доступною, чутливою до потреб своєї дитини і здатна створити безпечне середовище для неї, сприяє формуванню стійкої прив'язаності. Відсутність цього фактору може призвести до проблем у сепараційному процесі. Другий фактор - відчуття автономії, дитина, яка відчуває себе компетентною і здатною самостійно впоратися з труднощами, має більше шансів успішно сепаруватися від матері. Це відчуття самостійності і

незалежності сприяє розвитку особистості. Третій фактор - це здатність до емоційної регуляції. Дитина, яка вміє регулювати свої емоції і справлятися з фрустрацією, з меншою ймовірністю відчуває тривогу і страх при сепарації від матері. Здатність до емоційної саморегуляції грає важливу роль у процесі сепарації.

Як зазначила автор, процес сепарації може супроводжуватися різними емоціями, як з боку дитини, так і з боку матері. Наприклад, донька може відчувати страх, тривогу, гнів, смуток і тугу за матір'ю. Ці емоції можуть виникнути через відділення від основного об'єкта прив'язаності. З іншого боку, мати може відчувати почуття провини, втрати, самотності і ревнощів до нових стосунків доньки. Це природні емоції, які можуть виникнути під час процесу сепарації.

Процес сепарації може бути складним і болючим, але він є необхідним для розвитку здорової особистості. Успішно сепарована від батьків дитина стає самостійною, впевненою в собі і здатною налагоджувати здорові стосунки з іншими людьми. Це важливий етап у процесі формування особистості, який впливає на подальший її розвиток [5, с. 480].

Отже, варто зауважити, що під поняттям «сепарація» розуміється не просто фізичне відділення від матері, але і роз'єднання емоційне. Для того, щоб сепарація пройшла успішно, батьки та діти, мають володіти навичками вільної комунікації, вмінням відкрито розмовляти про «все», про свої почуття, підтримувати й розуміти один одного. Фізична сепарація може відбуватися в результаті таких подій, як початок відвідування закладу дошкільної освіти, шкільного навчання, переїзд у власне житло, або навіть зміна соціального кола. Ці події вимагають від індивіда адаптації до нових умов існування без постійної присутності матері.

Тобто, процес сепарації має початок ще із раннього дитинства, коли дитина тільки починає набувати власного досвіду та навчається ідентифікувати себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова Н.В. Аналіз соціально-психологічних особливостей взаємин батьків і дітей юнацького віку. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Київ, 2009. Т. XI. Ч. 3. С. 78–89
2. Власова Н.В. Особливості батьківсько-юнацьких взаємин у сім'ї та їх вплив на формування уявлень про себе у юнаків та дівчат. Проблеми загальної та педагогічної психології, 2008. Т. X. Ч. 2. С. 76-82.
3. Кульчицька А., Полікарчик С. Психологічний аналіз проблеми психоемоційних станів особистості в умовах сепарації. Психологічні перспективи, 2023. № 41. С. 133–145.
4. Крутій К. Л., Деснова І. С. Термінологічне поле освітнього процесу: супровід та підтримка. Multidisciplinární mezinárodní vědecký magazín «Věda a perspektivy» je registrován v České republice. Státní registrační číslo u Ministerstva kultury ČR: E 24142. № 4 (11) 2022. С. 111-121 DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11))
5. Мітчелл Дж. Психоаналіз і фемінізм: радикальне переосмислення психоаналізу Фройда. Львів: Астролябія, 2004. 480 с.
6. Holiuk O., Kruty K., Desnova I., Blashkova O. & Korylchuk N. Problems and Prospects of Formation of Digital Competence of Future Scientific and Pedagogical Workers of Higher Education Institutions Through Gamification: Opportunities Kahoot, Quizlet in the

7. Kruty K., Rodiuk N., Desnova I., Blashkova O., Pakhalchuk N., Holiuk O., Stulika O. Transformation of life and personal values system of modern ukrainian youth. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26th, 2023. 419-428. <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7083>

Гурбангелдієв Г.Х.

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітня програма «Практична психологія»
психолого-педагогічного факультету

Маріупольський державний університет, м. Київ

Науковий керівник:

Деснова І.С.

к. пед. наук, доцентка,

в.о. завідувача кафедри практичної психології,

Маріупольський державний університет, м. Київ

ДО ПИТАННЯ ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ІГРОВОЇ ТЕРАПІЇ

Гра займає чи не основне місце в житті дошкільника, оскільки є його провідною діяльністю. Тому, використання гри в психотерапії є важливим елементом роботи психолога з дитиною. Гра у терапії бере свій початок з часів психоаналізу.

Розглядаючи підходи застосування ігрової терапії у практиці психолога, розуміємо, що існують різні уявлення про сутність гри та її значення; про механізми формування патологій у дітей та особливостей психотерапевтичного впливу на них; про цілющий вплив гри на психічний розвиток дитини. Вочевидь, кожен підхід має власну систему понять та їх визначень.

Відомо, що з 1930-х р. утворилися нові течії терапії гри, свій початок беручи із психоаналізу, наприклад, терапія відреагування та терапія відносин. Але, вже з середини ХХ ст., теоретично-практичні складові терапії гри почали розвиватися гуманістичної течії [1, 2, 5, 7]. Поступово набуває обертів інтерес до використання гри в поведінковому напрямку. У 1990р. розвивається когнітивно-поведінкова ігрова терапія.

В сучасній дошкільній освіті успішно інтегруються теоретичні підходи і техніки - наприклад, екосистемна ігрова терапія О'Коннора або терапія батьківсько-дитячої взаємодії.

Враховуючи важливість зазначених психотерапевтичних підходів для розуміння місця гри в житті дитини, власне ж трактування суті гри у даних підходах різне. Тому не можна говорити про ігрову терапію як про єдиний, унікальний метод, адже ігрова терапія – це взаємодія певної системи знань та терапевтичного впливу на психічний розвиток дитини [10].